

**БРИТАНСКИ ДОКУМЕНТИ ЗА ИСТОРИЈАТА НА МАКЕДОНСКИОТ
НАРОД, том III (1848—1856 г.)** Под редакција на Христо Андонов
— Полјански. Архив на Македонија, Скопје, 1982, 482.

Серијата „Британски документи за историјата на македонскиот народ“ што излегува во издание на Архивот на Македонија е збогатена со уште еден том. По првиот (1968 г.) и вториот (1977 г.), пред нас се појавува третиот том (1982 г.) кој го опфаќа периодот од 13 јануари 1848 до 31 декември 1856 година. И овој том излегува под редакцијата на еминентниот марксистички историограф и секако најверзиран познавач на британската документација за историјата на македонскиот народ, проф. д-р Христо Андонов-Полјански.

Овој досега најобеман том од споменатата серија содржи 258 документи, кои никнале во мошне бурниот период од поновата европска историја: Револуцијата во 1848 година и Кримската војна.

Публикацијата, покрај документите придружени со објаснувања и коментари на редакторот, содржи предговор и кратки регести на документите (на македонски и англиски јазик), објасненија на некои термини во документацијата, регистар на лични, географски и други имиња и називи, како и исправки на поважните печатни грешки.

Оригиналите на документите се депонирани во Архивот на Форин Офис (Public Record Office) во Лондон.

Документите се презентирани хронолошки.

При подборот на документите од обемниот архивски материјал за третиралиов период, редакторот направил „поширок избор и тоа задржувајќи се на она што е

најзабележително и најкарактеристично во тогашната македонска историја“. Притоа, редакторот вложил напори да го презентира „она што ќе го покаже континуитетот во историскиот развој на македонскиот народ, со одбележување на сите општествено-економски и општествено-политички промени Поврзано со тоа се зафатени и прашањата од политичкиот и економскиот развој на Османската империја, во чиј состав во она време се наоѓала и Македонија“.

(VII)

Најголем дел од публикуваните документи потекнуваат од перото на познатиот британски конзуларен претставник во Солун, Чарлз Елант, околу 70-на му припаѓаат на Ц. А. Лонгворт (британски дипломат во Битола), симболичен број потекнуваат од Цариград, Лондон, Скопје, а еден документ е испратен дури од Тетово.

Ширењето на британската дипломатска мрежа во Македонија преку отворање на нови дипломатски претставништва во Битола (1852 г.) и Скопје (1854 г.) придонесува британските конзулски извештаи од Македонија да дадат попрецизна и пообјективна слика на тогашното македонско секојдневие.

Документите третираат разновидна проблематика, првенствено од економска и политичка природа. Освен тоа се присутни извештаи од воен карактер, на пр. документите што ја регистрираат активноста на британските офицери во врска со регрутирањето на османски кавалеристи во доба на

Кримската војна. Застапени се и извештаи за здравствената ситуација во Македонија во врска со појави на колера и сл.

„Мошне опстоен приод е направен кон следењето на стопанските особености на Македонија во она време. Тоа е покажано преку кварталните и годишните стопански извештаи на македонските трговски центри, на внатрешната и надворешната трговија, трговската размена и трговските операции како и состојбата на пазарите“ (VIII). Посебно се говори за британската трговија, а во тој контекст и за британските трговски куќи во Солун, Серез и Лариса. Покрај тоа, во документите се регистрирани разни неправилности во даночниот систем, зголемени такси, давачки и даноци, лихварски трансакции и сл. Во извештаите станува збор и за спроведување на реформите на Танзиматот, Хатихумајунот и сл. Регистрирани се разните злоупотреби на локалните власти, грабежите и злосторствата на разбојничките

банди и башибозукот, како и зголемување на народниот отпор особено во доба на Кримската војна, ајдучкото движење и сл. Покрај тоа станува збор и за големогрчката пропаганда, како и за својволјата на патријаршиските митрополити.

Општо земено, извештаите на британските дипломатски претставници во Македонија третираат широк спектар на настани и појави што овозможува да се добие определена претстава за општествено-економските и политички прилики во Македонија во средината на минатиот век.

Поради сето ова, третив том на публикацијата „Британски документи за историјата на македонскиот народ“ (1848—1856 г.) претставува непроценлив вртук на податоци за расветлување на македонското минато во овој несомнено значаен период во македонската, османската и европската историја.

Димитар ДИМЕСКИ

Д-Р ВЛАДИМИР КАРТОВ, АНГЕЛ ДИНЕВ, ОДБРАНИ ДЕЛА, I—III КНИГА. „КУЛТУРА“, СКОПЈЕ, 1983

Македонските издавачки куќи во последните неколку години забележја значителен успех во издавањето на монографски трудови за истакнати македонски општествени, културно-просветни и револуционерни дејци. Пред нас се наоѓа и најновиот монографски труд на д-р Владимир Картов за животот и делото на истакнатиот македонски општественик, револуционер, журналист и историски публицист Ангел Динев.

Овој монографски труд во три книги, во средината на оваа година (1983) го издаде „Култура“ од Скопје по повод 80-годишнината од Илинденското востание.

Во првата книга д-р Владимир Картов се осврнува за животниот пат и дело на Ангел Динев од неговото раѓање во 1891 год. па сè до смртта во 1952 год. Книгата содржи 264 страници, поделена е на шест дела и тоа: дел I (9—24 стр.) — селото Смоквица, родното